

Ökande byråkrati en påfrestande kostnad för lantbruket

Det har hänt några gånger att politiker har lockat med valfläsk att de vill minska den byråkrati som tynger lantbrukarna. Det har också hänt att regeringar har beordrat olika myndigheter att skära i byråkratin. En del sådana regel-förenklningar har genomförts, även om det tycks som om det därvid primärt har blivit enklare för myndigheterna ifråga.

ANMÄRKNINGSVÄRDA RESULTAT

Emellertid har lantbrukarnas arbete med myndighetsbyråkrati i stället bara ökat, och ökningen är snabb och kraftig. Detta framgår av en studie, som publicerats vid SLU Alnarp. De tre författarna presenterar regelverkets utveckling under perioden 1996–2016. De har genomfört personliga intervjuer med cirka 30 lantbrukare och likaledes med myndighetspersoner. De har vidare förmått 50 lantbrukare att under ett halvt års tid föra bok över hur mycket tid och kostnader de använt för kontroller, ansökningar och annat byråkratiskt arbete.

Resultaten är anmärkningsvärda. Under de tjugo åren ökade lagkraven på lantbrukarna med 120 procent. Kraven på antalet journaler steg med 340 procent. Antalet tillfällen för anmälan eller tillstånd ökade med 450 procent. Som jämförelse skriver författarna att man i Storbritannien har en princip om att för varje ny regel som införs ska en gammal regel tas bort. Det låter dock för bra för att vara sant.

DJUREN KRÄVER MEST

Genomgången av lantbrukarnas rapporter om tidsanvändningen gav mycket information. Det som tog mest tid var journalföring, märkning och rapportering av djur. Kostnaden för rapportering av djur var fem gånger högre för får än för nötkreatur. Förberedelser, genomförande och efterarbete av kontroller var mycket tidskrävande. Drygt 70 procent av de undersökta företagen kontrollerades av en myndighet minst en gång per halvår och ungefär 30 procent kontrollerades lika ofta av både myndigheter och en branschorganisation.

Vid intervjuerna med företagen framkom problem med kontrollanternas och inspektörernas kompetens, speciellt inom djurskydd. Någon gång kunde företagen också få intrycket av att dessa personer hade sin egen personliga agenda. Vidare är tvärvillkorskontroller påfrestande, då en begränsad avvikelse kan få stora ekonomiska konsekvenser.

MYCKET BESVÄRANDE

Besvärande är också att företagen inte alltid har kännedom om vad reglerna innebär, vilket försätter dem i ett underläge gentemot kontrollanter och inspektörer. Formellt är relationen

klar, nämligen att myndighetspersonerna är överordnade och beslutar, medan företagen har att rätta sig.

Extra besvärande är att de intervjuade upplever att regel-tolkningen kan skilja sig mellan olika delar av landet och olika kommuner. Vid intervjuerna med myndighetspersoner framkom dock att dessa eftersträvar en samsyn inom sin myndighet. Ett problem är kanske att kontrollanterna och inspektörerna övertolkar vad det står i regelverket av rädsla för att göra fel och bli kritiserade efteråt.

Förvisso finns det också många exempel, då företagen anser sig ha en god relation till kontrollanter och inspektörer. Lantbrukarna förstår också att det behövs ett regelverk.

STOR BELASTNING

Många av de intervjuade lantbruksföretagen upplever byråkratin som en stor arbetsmässig och ekonomisk belastning. Företagandet på landsbygden påverkas av allehanda lagkrav och kontroller, som förorsakar frustration och stress och som kan hämma företaget. En av de intervjuade hade bestämt sig för att inte utvidga sin verksamhet till en sådan nivå att det blev nödvändigt med ytterligare myndighetskontakter.

Regelverken och kontrollerna sänker produktionsvolymen i landet, då lantbrukets lönsamhet försämras. Sveriges internationella konkurrenskraft blir lidande.

SAMHÄLLET BORDE BETALA

Det finns förmodligen ingen lösning på problemet med byråkratin inom lantbruket. Sett ur ett liberalt perspektiv kan man dock hävda att det inte är bonden, som ska stå för besväret och kostnaden, när till exempel en besiktning görs på gården. Besiktningar görs ju för att kunderna och medborgarna i stort ska kunna känna sig säkra på att livsmedlen ha producerats på ett bra sätt, vilket är en kollektiv nytta. I så fall ska samhället betala bönderna för kontrollerna. Det är dock inte troligt att detta resonemang går hem hos politiker vare sig i Sverige eller i EU.

Vill du läsa mera?

Sara Bergström Nilsson, Helena Lans Strömblad och Christina Lunner Kolstrup: *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar. Rapport 2020:7. Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi, SLU Alnarp.*

https://pub.epsilon.slu.se/17534/1/bergstrom_nilsson_s_et_al_200915.pdf

Jerker Nilsson, *Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala*

